

Робота редактора над дизайном друкованого видання

1. Завдання художнього та технічного редакторів, їх взаємодія під час роботи над дизайном видання

2. Співпраця художника та художнього редактора

1. Оформленням книги в основному займаються художній і технічний редактори, запрошені ними фотографи і художники. Але головний редактор несе основну відповідальність за видання у цілому, тому повинний вміти оцінювати їх рішення, а також рахуватися з технічними можливостями друкарень, якістю паперу і палітурних матеріалів. Роль і внесок кожного з учасників творення зовнішньої форми видання залежить від його особливостей. Якщо для видання створюються ілюстрації чи фотографії, або видання має складне декоративне оформлення, тоді художник або фотограф грають провідну роль. Якщо видання має складний макет, велику кількість поданих автором документальних фотографій та малюнків, а зовнішнє оформлення обмежується шрифтовою композицією, тоді головна роль переходить до художнього редактора. У неілюстрованих виданнях, але зі складною структурою тексту та рубрикацією, особливо наукових і навчальних, на першу роль висувається технічний редактор.

Терміни «художнє редагування» – «технічне редагування» виникли у 20-30-ті роки ХХ століття за аналогією з терміном «літературне редагування», але термін «редагування» не зовсім підходить до творчого процесу, який здійснюється над виданням. Так, наприклад, художник Микола Васильович Ільїн при виконанні роботи технічного редактора мав посаду «конструктор книги». Іноді художнього редактора називають режисером книги, художника - дизайнером, технічного редактора - книжковим техніком, конструктором. Нині посади технічного та художнього редакторів нерідко суміщаються, а художник працює лише над створенням зображального ряду. Хоча художник, крім створення ілюстрацій, декору і всього зовнішнього оформлення, нерідко

розробляє всю композиційну основу видання, іноді навіть у вигляді точного посторінкового макета. Він також бере участь у процесі оцінювання якості відтворення і друку виконаних ним оригіналів або компонування текстових та зображальних елементів, верстці.

Художній редактор розробляє композицію видання. Він своїм власним трактуванням сюжетно-тематичного плану ілюстрування і всім задумом оформлення втручається у роботу художника, ретельно оцінює художні та технічні якості ескізів та оригіналів. У складних виданнях виконує розмітку оригіналів, макет для верстання, перевіряє зверстані аркуші, тобто виконує функціональні обов'язки технічного редактора.

Сучасний технічний редактор досконало знає технологічний процес і вимоги до оригіналів, які передаються на поліграфічне підприємство, тому він визначає технічні характеристики всіх елементів видання. Йому доводиться працювати композиційно над безліччю деталей, встановлювати між ними зв'язки і цим впливати на художній рівень видання. Він може побачити помилки художника або художнього редактора і попередити про них на перших етапах роботи над виданням. Саме технічний редактор має найбільше можливостей створити гармонічну будову відношень тих елементів набору та верстання, які без зображальних елементів спроможні створити красу видання. Надто важливою є роль технічного редактора у виданнях без ілюстрацій зі складною структурою тексту та різноманітною рубрикацією.

Без знання літературного матеріалу неможлива функціональна повноцінність художнього і технічного редакторів. Тому складення плану художнього оформлення – не технічне завдання, хоча до нього входять різноманітні деталі виробничо-технічних процесів. Художній редактор знає характеристики витратних матеріалів: паперу, картону, палітурних матеріалів тощо – і це допомагає йому створити професійно **грамотне видання, дає можливість побачити наперед видання:**

- у точно встановленому форматі;
- надрукованому певним шрифтом;
- віддрукованим тим чи іншим способом друку;

- на папері потрібної якості.

Детальна розробка плану починається з вибору розміру видання (формату) та інших розмірних характеристик, які стосуються задрукованої та незадрукованої частин, розмірів ілюстрацій, кегля шрифтів для всіх текстових елементів. Дуже важливо вибрати правильний формат для серійних, багатотомних і періодичних видань, оскільки у межах цього формату будуть розташовуватися всі елементи всіх випусків видання.

Особливо ретельно працює художній редактор над планом ілюстрування видання. При цьому визначається: які матеріали чи фрагменти твору слід посилити зображенням і в який спосіб це зробити. Художній редактор може поставити більш чітке завдання: виготовити фронтиспіс і шмуцтитули, або заставки на спускні сторінки. Значення має й прийом ілюстрування: чорно-білий або кольоровий, штриховий чи півтоновий. Нерідко художній редактор не звертається до художника, а самостійно оформляє видання. Потреба у художникові зникає, якщо видання перевидається і всі ілюстрації вже є, їх потрібно лише опрацювати, поновити і пристосувати для сучасної техніки, а також якщо не треба створювати малюнки, бо план оформлення входять декоративні елементи і заставки, які може розробити сам художній редактор (як правило, за освітою художник).

Отже, обов'язки художнього редактора полягають у:

- керуванні конструюванням видання, яке здійснюється дизайнером або власноруч;
- організації розробки та утвердженні проекту оформлення видання;
- контролі за втіленням задуму видання;
- замовленні художникам, фотографам, графікам оригіналів ілюстрацій для видання та контролі якості їх виготовлення;
- організації виїзних знімачів;
- критичному оцінюванні робіт фотографів і художників щодо їх відповідності ідейному задуму і художній формі видання;

- обробці авторських оригіналів зображень для подальшого виготовлення за ними ілюстраційних оригіналів для репродукування (у програмах AdobePhotoshop та AdobeIllustrator);

- підготовці макета видання;

- контролі художнього рівня макета і відповідності його технологічним вимогам;

- наданні вказівок технічному редактору щодо поліграфічного оформлення текстових і зображальних елементів видання (якщо немає макета)

- консультуванні технічного редактора з питань загальної конструкції, деталізації і особливостей макета, розробленого художником-оформлювачем;

- консультуванні технічного редактора з питань загальної конструкції, деталізації і особливостей макета, розробленого художником-оформлювачем;

- здійсненні коректури чорно-білих і кольорових репродукційних форм;

- нагляді за процесом друку видання безпосередньо на поліграфічному підприємстві;

- контролі якості друку видання за віддрукованими аркушами;

- контролі рівня підготовки матеріалів видання на етапі підписання до друку;

- затвердженні сигнального примірника видання;

- оформленні документації для оплати праці позаштатних художників-оформлювачів, графіків, фотографів згідно з установленим у видавництві порядком;

- участі у фотографічних, натурних і репродукційних зніманнях кольорових та чорно-білих сюжетів, які потрібні для виконання видання.

Обов'язки технічного редактора полягають у:

- оцінюванні якості підготовки видавничого оригіналу (текстової та зображальної інформації) відповідно до установлених вимог;

- розмітці всіх - текстових та ілюстративних елементів видавничого оригіналу - технічне виконання макета видання на папері та у програмі верстки;

- перевірці якості набору та верстки

- підготовці гранок і репродукційних від-битків для виготовлення виклеєного макета видання;
- практичній роботі над створенням макета;
- контролі дотримання існуючих стандартів і технологічних інструкцій;
- усуненні технічних порушень набору та верстки, які виникли внаслідок редакційної правки;
- обробці верстки видання та його зовнішнього оформлення для підписання до друку, оформлення його;
- розробці системи рубрикації видання із закріпленням параметрів за кожним рівнем заголовків;
- створенні довідково-допоміжного апарату видання (виноски, покажчики, списки літератури або ілюстрацій, примітки, коментарі тощо);
- оцінюванні якості сигнального примірника, утвердженні його;
- при офсетному чи глибокому друці - самотійно або разом із художнім редактором за вимогою поліграфічного підприємства затверджує монтаж друкарських форм.

Технічне редагування - перетворення шрифтових та зображальних матеріалів на мову поліграфії. Завдання технічного редактора - дотримання певних норм і стандартів, які визначаються Держстандартами або технічними умовами. Перш за все технічний редактор визначає основні параметри видання: формат, обсяг, шрифт, оформлення, що допомагає сприйняттю і підвищує читабельність. Він працює над оригіналом, версткою, звіряє та переглядає контрольні примірники, створює макет. **Технічний редактор повинен мати у своєму розпорядженні такі прилади:**

1. Типометричну лінійку, яка служить для різних вимірів, а також переведення одних типометричних одиниць у інші. Так, кегль, формат вимірюються в пунктах, що дорівнюють 0,376 мм, і квадратах, рівних 48 п або приблизно 18 мм. Найпоширенішими кеглями шрифтів є цецеро = 12 п = 4,5 мм, нонпарель = 6 п = 2,25 мм, петіт = 8 п. = 3 мм, корпус = 10 п. = 3,76 мм.

2. Макетні аркуші всіх стандартних форматів з позначенням форматів набору.

3. Альбоми кольорів.

4. Зразки паперу, обкладинок, палітурок.

Перед тим, хто надає авторському текстові матеріальну форму, **ставляться такі завдання:**

1) систематизувати зміст, виявити найважливіше у тексті;

2) спрямувати увагу читача на головне;

3) поліпшити сприйняття текстового матеріалу.

Виконання цих вимог неможливе, якщо:

а) оформлення не відповідає змісту;

б) текст утомлює очі;

в) видання оформлено без дотримання законів композиції і дизайну.

Обличчя видання, його композиція та зображальний ряд виникають і втілюються в оригіналах, композиційно-графічній моделі, макетах. Початком створення книжкового видання можна вважати час, коли авторський оригінал надходить на художньо-технічне та поліграфічне опрацювання. Видатний художній редактор **В. В. Пахомов виділив два етапи процесу творення книги: видавничий та поліграфічний:**

1. Установлення композиційних основ книги та засобів її оформлення, створення оригіналів оформлення та розробка деталей композиції - видавничий процес.

2. Виготовлення друкарських форм, друкування накладу, брошурувально-палітурні роботи – поліграфічний процес. Образ видання, композиційне та зображальне оформлення виникають і знаходять своє вирішення на видавничому етапі роботи. На другому етапі видання як завершений твір перетворюється у форму, придатну для механічного розмноження, без змін у зовнішньому вигляді.

Художнім редагуванням вважається той етап роботи над виданням, коли формується задум, виробляється проект видання, безпосередньо пов'язаний з режисурою, а також здійснюється редагування та затвердження оригіналів.

Після етапу художнього редагування виконуються переважно технічні завдання - визначаються характеристики всіх елементів видання: шрифтів,

зображень, проміжків, декоративних елементів, -тобто утворюється єдина система елементів майбутнього видання зі заздалегідь визначеними параметрами, які стають основою композиційно-графічної моделі.

У періодичному .виданні модель створюється один раз, але кожний окремий номер (випуск) також потребує ретельного опрацювання художнім і технічним редактором через різну кількість текстових, зображальних матеріалів, тематичну спрямованість тощо. Первісну модель періодичного видання (макет) зазвичай створює професійний дизайнер, а спільне завдання художнього та технічного редакторів – дотримуватися цього макета, його основних принципів, аби не порушувалась уніфікація видання. Саме тому в періодичних виданнях роботу технічного редактора найчастіше виконує верстальник.

Початкові елементи дизайну видання: формат, обсяг, кількість колонок - розробляються дизайнером одноразово. Наступні етапи оформлення окремого номера або спеціальних сторінок полягають у художньо-технічному процесі, що включає вибір та застосування шрифтів, зображень, способи розміщення матеріалів, засновані на використанні законів контрасту, пропорції ритму. Бажано, щоб ці елементи були більш-менш постійними.

Звичайно, можна змінити дизайн газети або журналу, але не варто робити це занадто часто, бо стійкість композиції видання виробляє у читача своєрідну модель очікування, що покращує ознайомлення з матеріалами, привчає шукати їх на звичному місці, виробляє готовність сприймати публікації в знайомих і звичних, формах. Стабільність в оформленні пов'язана зі змістом, тематикою та жанровою структурою видання. Стійка композиція номера - запорука довготривалої моделі періодичного видання.

Майстерність художнього і технічного редакторів полягає ще й у тому, щоб у процесі верстки створити цілісне, струнке видання, не порушуючи його естетичної гармонії. Для цього застосовуються композиційні закони: закон симетрії, пропорційності, рівноваги, оптичної ілюзії, а також елементи контрасту. **Щоб досягти потрібного ефекту, потрібно:**

- уміло обирати кегль та накреслення шрифтів основного та додаткового текстів;
- розумно використовувати різноманітність форматів набору;
- застосовувати таку верстку, щоб обсяг суцільного текстового набору оптично скорочувався, а найважливіше було яскравішим.

Технічний та художній редактори повинні пам'ятати: при виділенні головного не можна принижувати другорядне, яке також має значення для розуміння змісту.

Художник-конструктор книги повинен вміти творчо враховувати велику кількість чинників: політичних та освітніх, духовних та матеріальних, соціальних та культурних, які впливають на формування видання. Одночасно він має вміти побудувати ансамбль видання, естетично сформувати його просторово-образну форму.

Художнє конструювання як творча діяльність входить до складу мистецтва оформлення друкованих видань разом з графікою та типографікою. Художник створює зображальні оригінали (ілюстрації та оформлення), художній редактор формує зовнішнє та внутрішнє обличчя видання у матеріальній формі, а технічний редактор має організувати видання як функціональний комплекс і композиційний ансамбль.

2. Художньо-технічне редагування охоплює всі роботи, пов'язані з переводом змісту інформації в графічну форму з урахуванням нормативних документів: від моменту, коли авторський оригінал поступив у редакцію до рекомендацій поліграфічному підприємству.

Художній редактор розробляє проект оформлення, слідкує за графічно-стильовими елементами видання, а технічний редактор задумане оформлення шляхом умовних знаків і позначень перекладає на мову, зрозумілу робітникам поліграфічного підприємства.

У оформленні видання ключовою фігурою є художній редактор, який запрошує художника. **Художній редактор** – це більше адміністратор, керівник, людина, яка ставить завдання і перевіряє його виконання. А художник – творча

особистість, яка бачить світ і, звичайно, літературний твір, власними очами, що і відображається у ілюстраціях, виконаних у певному стилі. Композиційне оформлення видання повинно органічно сполучатися з жанром і стилем літературного матеріалу, зображальними засобами і технікою виконання всього декоративного оформлення. Все це обмежує оформлювальні можливості видавництва.

Художній редактор впливає на оформлення тим: він складає план художнього оформлення, якого саме художника запросить, як точно сформулює завдання, наскільки знайде спільну мову з художником під час перевірки виконання завдання. Затвердження проекту оформлення видання означає перехід до художнього та технічного редагування.

Художній редактор вивчає авторський твір і вирішує питання щодо його ілюстрування, причому визначається кількість, кольоровість, розміри, спосіб виконання всіх зображальних елементів видання. В разі відсутності матеріалу художній редактор звертається до художників. Тут враховуються їх попередні роботи, відповідність стилю авторського твору. Художній редактор ставить художнику завдання на ілюстрування лише у загальному розумінні, а й фрагментів, шмуцтитулів, заставок і кінцівок, титулу, обкладинки та ін.

Художній редактор замовляє у художника або фотографа: - виконання ілюстрацій для всього твору або певних його фрагментів, шмуцтитулів; - оформлення обкладинки, палітурки, титулу, яке включає як зображення, так і текстову частину; - створення ініціалів; - зйомку і опрацювання фотографій; - виконання креслень і схем; створення монтажу з різних малюнків, фотографій і тексту; ретуш зображень; - створення шрифтів для заголовків, іноді і для тексту.

Робота художника друкованого видання істотно відрізняється від роботи художника – творця власних творів мистецтва. Оформлювач друкованого видання повинен у своїй роботі чітко слідкувати за змістом авторського твору, перетворювати слово в образ, що сприймається візуально, при цьому форма ніколи не повинна затуляти або випереджати зміст.

Друковане видання, особливо книга, може жити сторіччя, тому завдання художника книги – виражальними засобами підкреслити ключові моменти твору, акцентувати у потрібних місцях, полегшувати сприйняття суцільного тексту. Відомі творці художнього обличчя книги розробили методи та прийоми оформлення, вміле застосування яких завжди дає очікуваний результат.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ 29.1-97. Журнали. Поліграфічне виконання. загальні технічні вимоги.
2. ДСТУ 29.2-97. Підручники та навчальні посібники для загальноосвітніх шкіл та інших типів середніх навчальних закладів. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги.
3. ДСТУ 29.3-2000 Газети. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги.
4. ДСТУ 29.4-2001. Обкладинки та палітурки. Типи ДСТУ 29.5-2001. Видання книжкові. Поліграфічне виконання.
5. Співпраця художника та художнього редактора. URL:<https://thepresentation.ru/lingvistika/rol-hudozhnika-hudozhnogo-ta-tehnichnogo-redaktoriv-u-drukovanomu-vidani>
6. Завдання художнього та технічного редакторів, їх взаємодія. URL:<https://studfile.net/preview/5252765/page:5/>